

AIKUISUUS JA VANHEMMUUS MURROKSESSA

Pasi Matikainen, KM (väit.) (Jyväskylän
yliopisto)

Kansallinen Joustavan Perusopetuksen kehittämiseminaari, Peurunka 6.4.2018.

Vanha kiinalainen sanonta

Yksi sukupolvi istuttaa puut ja seuraava sukupolvi saa niiden varjon.

» **Koti kasvattaa, koulu tukee kasvatusta.**

- Me menetämme yksilön ilman kotia - pelkkä koululaitos ei voi tehdä ihmeitä! (ehkä harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta)
- Juuri vanhemmat ovat vastuussa lapsen luonteen kehityksen perustan luomisesta. Mikäli perhe epäonnistuu, muut lasta käsittelevät instituutiot kohtaavat valtavan ja usein mahdottoman esteen. (Havighurst & Taba 1949, 191).

JOPOn yksi neljästä pilarista ”Kodin ja koulun sitoutuminen”

- Koulun ja vanhempien yhteistyön on todettu useissa tutkimuksissa olevan yhteydessä muun muassa oppilaan parempaan akateemiseen suoriutumiseen, lisääntyneeseen läsnäoloon koulussa, sekä sosiaalisen hyvinvoinnin suurentuneeseen asteeseen (ks. esim. Osefo 2017, 63-64).
- Osallisuuden tilalle **sitoutuminen**
- **Vanhemmat** mukaan koulutuksen ”**kanssaluojiksi**”
- Koulun tulisi toimia oppilailleen ja heidän perheilleen **yhteisönä**.

(Osefo 2017, 70)

ago this year I started my teaching career. Violence was not this bad 20 years ago. Lack of compassion wasn't this bad 20 years ago. And God knows 20 years ago that I wasn't afraid daily to call a parent because I KNEW that 9 out of 10 would cuss me out, tell me to go to Hell, call the news on me, call the school board on me, or post all over FaceBook about me because I called to let them know what their child chose to do at school...because they are a NORMAL kid!!!!

Kelly Guthrie Raley

<https://www.facebook.com/kellygraley/posts/10156224702772958>

Tuen tarjoaminen perheille

■ Koulun tuki

- ”JOPO®-ryhmässä Jaakko oli edelleen aktiivinen, mutta keskittyminen koulutyöhön oli vaikeaa. Leirikoulu sen sijaan sujui hyvin ja Jaakon sosiaalisuus tuli hyvin esiin. **Äiti tuli mukaan vanhempainryhmään** ja vähitellen perheen sisäinen tilannekin alkoi parantua.”

Oppimissuunnitelma on joustavassa perusopetuksessa työväline, jonka avulla myös huoltajat saavat yksityiskohtaisempaa tietoa oppilaan koulunkäynnistä ja työpaikkajaksoista. Opettaja, oppilas ja oppilaan perhe tai huoltajat voivat yhdessä asteittain rakentaa oppimissuunnitelmaa ja täsmentää siihen sisältyviä osioita. Tämä työstäminen voi tapahtua prosessin-

(Opetusministeriö 2009, 11)

(Opetusministeriö 2009, 28)

Nuorisotakuu

- Muiden yhteiskunnallisten tahojen tuki
- Tukea tulee tarjota kaikille perheille, ei vain ns. riskiperheille! (esim. Churchill & Clarke 2010)
- Tuen tulisi olla mielellään preventiivistä, vasta toissijaisesti korjaavaa (Sipilä & Österbacka 2013)

Nuoren tukiverkko

- Sosiaaliset verkostot suojaava tekijä sosiaaliselta syrjäytymiseltä (esim. Kieselbach 2003).
- Riittävän kommunikaation takaa-minen tärkeää.

Joustavassa perusopetuksessa oppilas ja oppilaan perhe ovat saattaneet olla sosiaalitoimen asiakkaina jo aikaisemmin. Nuori on ehkä joutunut tekemisiin poliisin kanssa. Myös nuorisotoimen työntekijät ovat voineet tutustua häneen vapaa-aikana. Kullekin sektorille on muodostunut oma, usein kapeakin käsityksensä oppilaan tilanteesta. Moniammatillisessa yhteistyössä saman oppilaan, asiakkaan, ongelmaa pystytään tarkastelemaan yhdessä eri näkökulmista ja ehkä löytämään keinoja, joilla tukea oppilasta ja kehittää koulun ja huoltajien kanssa ratkaisuja oppilaan tilanteisiin. (Opetusministeriö 2009, 22)

Kenellä kasvatusvastuu?

Lähde:

<https://www.kainuunsanomat.fi/kainuun-sanomat/ulkomaat/ranska-laskee-oppivelvollisuusiän-kolmeen-vuoteen/>

KAINUUN 100 SANOMAT

Kainuu

Tilaajalle

Uutiset ▼

Ranska laskee oppivelvollisuusiän kolmeen vuoteen

Muutos on kuitenkin symbolinen, koska lähes kaikki ranskalaislapset käyvät jo nyt esikoulua. Aasialainen teho-opetus johtaa neurooseihin.

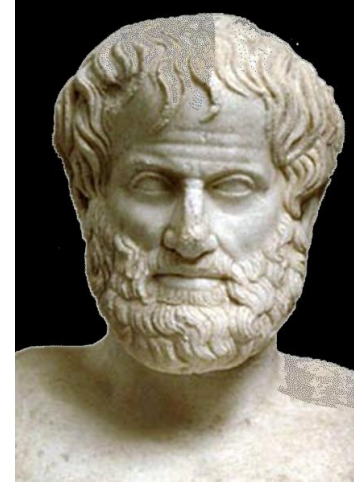
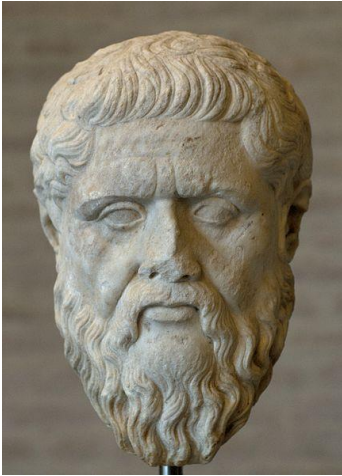

Ranskan presidentti Emmanuel Macron (toinen oik.) ja opetusministeri Jean-Michel Blanquer tutustuivat opettaja Caroline Loretin opastuksella Emelien esikouluun Pariisissa tiistaina

Ulkomaat Julkaistu 28.3.2018 klo 14:25 | 0

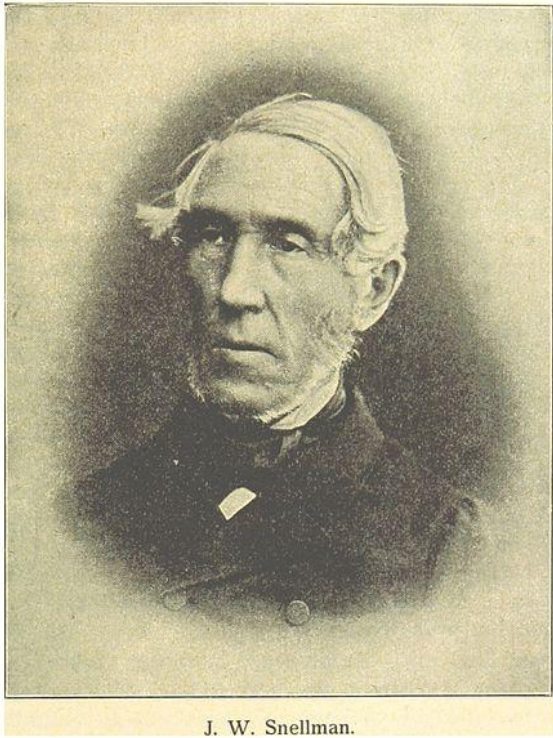
Platon (427–347 eKr.) vs. Aristoteles (384–322 eKr.)

- Platonin mukaan lapset (ainakin turvallisuudesta vastuussa olevien) tulisi jo pienestä pitäen kasvattaa valtion laitoksissa ”niin ettei kukaan isä tiedä, kuka hänen lapsensa on, eikä kukaan lapsi, kuka hänen isänsä on” (Hämäläinen 2017, 164)
- Aristoteles puolestaan näki valtion edun, kansalaisten lojaaliuden ja luonteenhyveiden kehittämisen toteutuvan parhaiten kotikasvatuksen rakkaudellisessa ilmapiirissä. (Hämäläinen 2017, 164)

Suomalainen kasvatuserinne ja J. V. Snellman (1806-1881)

■ Snellman:

- Lasten kasvatys on perheen ylin intressi
- Lasten kasvatuksen täysin ulkoistaminen on perhesiteen hajottamista, joka heijastuu valtion hyvinvointiin.

(Hämäläinen 2017, 164)

Snellman (jatkoa)

- Snellmanille kasvatusta näyttäytyi, ei vain tietopuolisena toimintana ja käytöstapojen opettamisena, vaan ”oikeudentajua rakentavana toimintana”, sekä lapsen henkisen minuuden kehittymisenä, jotka rakentavat ”todellista isänmaallisuutta” ja ”siveellistä tahtoa”
- Snellmanille keskeisiä kasvatuksen sisältöjä olivat lisäksi yhteiskunnan tapakulttuuriin osallistuminen, uskonnolliseen ja moraaliseen vakaumukseen ohjaaminen, sekä moraalisen persoonan muodostuminen.

(Hämäläinen 2017, 164)

Kodin laillinen(kin) asema kasvatuksessa

- Suomalainen kasvatust politiikka pohjaa ajatukseen julkisen kasvatustoiminnan kodin kasvatustehtävää tukevasta lähtökohdasta.
- Vanhempien oikeus vakaumuksensa mukaiseen kasvatukseen on taattu myös YK:n ihmisoikeusjulistuksessa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, sekä kansainvälisessä lapsen oikeuksien sopimuksessa.

(Hämäläinen 2017)

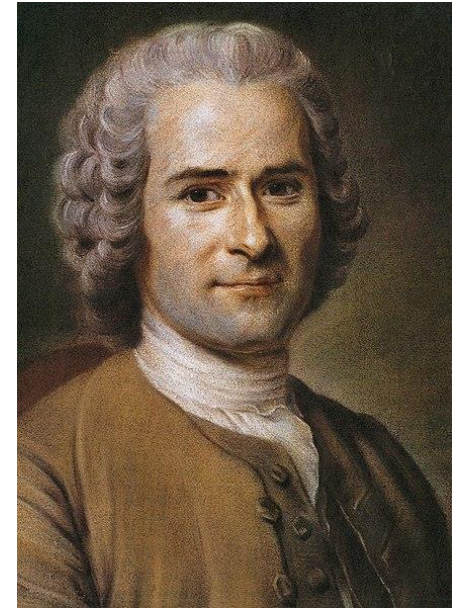
Vaikka vanhemmuus olisikin historiallisessa murroksessa...

- Ei kasvatustavastuu ole kuitenkaan murroksessa! (Värri 2002)
- “There is no doubt that it is around the family and the home that all the greatest virtues, the most dominating virtues of human, are created, strengthened and maintained.” (Winston Churchill, 14 November 1948)

Augustinus vs. Rousseau

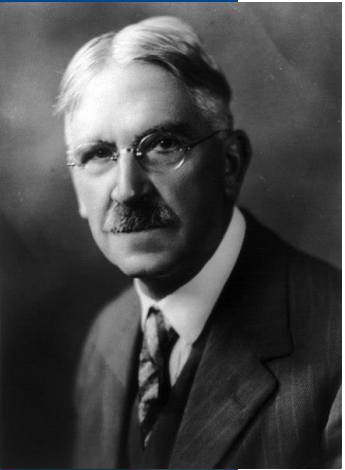
- Rousseaulle (1712-1778) ihminen näyttäytyi luontaisesti hyvänä olentona, jonka yhteiskunta ja sosiaaliset rakenteet turmelevat.
 - Tätä käsitystä voidaan kutsua romanttiseksi ja sen ajatellaan olevan pitkälti vapaan kasvatustajatteluun taustalla. (esim. Gutek 2012, 245-247; Bertram 2017; vrt. kuitenkin esim. Novello 1999)
- Augustinukselle (354–430) ihminen oli puolestaan syntinen, itsekäs tottelematon jne.
 - Augustinusta voidaan tulkita (ainakin itse tässä niin tulkitseen) auktoriteettiin perustuvan ("rakkaus ja rajat") kasvatuksen edelläkävijäksi (ks. esim. Augustinus 1997).

John Dewey (pedagogisena viitehenkilönä)

- Deweyn vaikutus nykyisen POPSin osalta on nähty merkittävänä (esim. Mikkola 2016). (Varhaisemmasta vaikutuksesta Suomessa, ks. esim. Kilpinen ym. 2008.)
- Positiivisesti tarkastellen Dewey kuitenkin näyttäisi painottavan yhteistyömuotoja koulun, kodin ja esim. työnantajien välillä – seikka, joka vähentäisi koulun eristymistä muusta yhteiskunnasta ja elämästä (Simpson & Stack 2010, 92-94)
 - Myös Deweyn ”tekemällä oppimisen” ajatus tulee lähelle JOPOn toimintalinjauksia.

John Dewey (1859–1952)

- Deweyn voidaan tulkita korostavan opettajan ensisijaisuutta suhteessa vanhempaan lapsen/nuoren mentaalisen ja moraalisen kehityksen ja hyvinvoinnin kultivoijana (esim. Simpson & Stack 2010, 34)
- Koulu tulee ymmärtää yhteiskunnan päätoimijana (Dewey 2004, 19-20).
- Deweyn ajattelussa opettaja ”ei pakota oppilaille joitakin ideoita”, vaan ”valikoi ne vaikutteet, jotka muokkaavat lasta [tai nuorta]” (Simpson & Stack 2010, 19, 27)
- Dewey on tulkittu myös traditionaalisen tiedon vastustajana ikään kuin emansipaation näkökulmasta (esim. Esolen 2008, 306-309).

Auktoriteetti ja kasvatustavastuu

- Molnar (1995) on tulkinnut auktoriteetin murenemisen alkaneen 1960-luvulta liberaalien ja progressiivien ajattelun kautta.
 - Linkiksi on esitetty mm. Deweyn filosofista ajattelua (ks. Pace & Hemmings 2007; Hurn 1985)
- Deweylla ei ole tarjota mitään metafyyssistä tai yliajallista perustaa opettajan auktoriteetille (ks. esim. Diggins 1994; Johnston 2001)
- Yksilönvapauden ja auktoriteetin yhteentörmäys Deweyn ajattelussa (esim. Rosenow 1993; vrt. kuitenkin Harðarson 2018)
- Deweylaisen koulun on tulkittu ottavan kasvatustavastuuta pois vanhemmilta ja muilta perinteisiltä instituutioilta (esim. Warde 1960; Sasse 2017)
- (Liberalismin ajatusperinnettä ja vanhempien kasvatustavastuun välistä suhdetta on mielenkiintoisesti käsitellyt Dennis Arjo (2016))

Yhteisöllisyys vs. yksilökeskeisyys

- Painotamme jo liiaksi yksilön vapauksia ja oikeuksia, joka murentaa perinteisiä arvoja ja yhteisöllisyyttä (Deneen 2018)
- "We've lost the village" https://www.huffingtonpost.com/emma-jenner/modern-day-parenting-in-c_b_5552527.html
- Yhteisöllisyyden katoaminen ja instituutioiden nopea muutos vaikeuttaa niin vanhempien kuin nuortenkin kykyä hahmottaa ongelmia ja etsiä niihin ratkaisuja (Sasse 2017).

Vanhemmuuden murros ja kasvatuksen ulkoistaminen

- "Tehän [opettajat, lastentarhanopettajat jne.] olette niitä kasvatuksen ammattilaisia"
- "Mitä vit**a mä sen kanssa teen? Pitääkö sitä ruveta lyömään?" (Jyri Ylönen 2016)
- Viime vuosikymmenien suurimpia muutoksia kasvatuksellisesti on vanhempien ja lasten välisen siteen rappeutuminen (Popenoe 1998)

"Kerran lapsia hakattiin, nyt heidät laiminlyödään;
kerran he olivat nälkäisiä, nyt heidät hemmotellaan materiaalisesti;
kerran he elivät tungoksessa, nyt he toisinaan elävät eristyksissä
muista."

(Popenoe 1998)

Vanhemmuus hukassa?

- ”Monesta vanhemmasta tuntuu, että ollakseen rakastava vanhempi, hän ei voi olla auktoriteetti. Kuitenkin lapsi tarvitsee vahvempansa, aikuisen, johon luottaa ja jota arvostaa. Vanhempi on elämässä asiantuntija, koska on elänyt pidempään ja hänellä on myös vastuu lapsesta.”

(Hautamäki 2011; URL:

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/05/11/lastenkasvatusmallit-periytyvat>)

”

*Jos vanhemmuudesta puuttuu aikuisuus ja vastuu,
näkyvät se lapsessa turvattomuutena, levottomuutena tai
ailahtelevaisuutena.*

Alatalo (2014) <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/09/29/kenen-kasvatusvastuu-paivakodin-vai-kodin>

voi hyvin | psykologia

Jari Sinkkonen: "Lapsi tarvitsee itseään vahvemmat vanhemmat"

- "Moni kuulee ei-sanan ensi kertaa armeijassa"

(Kuittinen 2017, Kodin Kuvalehti

URL: <https://www.kodinkuvalehti.fi/artikkeli/voi-hyvin/psykologia/jari-sinkkonen-lapsi-tarvitsee-itseaan-vahvemmat-vanhemmat-kolme>)

Kasvatustyyleistä esimerkkitutkimus

- Lamborn ym. (1991) mukaan 14-18 vuotiailla nuorilla:
 - **Auktoriteettiin perustuva (tai auktoritatiivinen) kasvatus tuotti korkeimman psykososiaalisen kyvykkyyden sekä vähiten psyykkisiä ja käyttäytymisen häiriöitä.**
 - Autoritaarinen kasvatustyyli johti verrattuna muihin nuoriin huonompaan minäkäsitykseen, mutta kuitenkin suhteellisen hyvään tottelevaisuuteen ja sääntöjen noudattamiseen.
 - Salliva ja laiminlyövä kasvatus johti alhaiseen psykososiaaliseen kompetenssiin ja suureen määrään psyykkisiä ja käyttäytymisen häiriöitä.
 - Salliva ja hemmotteleva kasvatus johti itsevarmoihin nuoriin, joilla kuitenkin tavattiin paljon päihteiden väärinkäyttöä, huonoa käytöstä kouluissa ja vähentynyttä sitoutumista koulutyöskentelyyn.

(Lamborn ym. 1991)

Auktoriteettiin perustuva tai auktoritatiivinen kasvatusta...

- on todettu useissa tutkimuksissa olevan optimaalinen kasvatustyyli lapsen kehityksen ja sosialisoinnin kannalta. (esim. Heath 2009 lisää lähteitä)
- Auktoritatiivisessa kodissa kasvaneet osoittavat johdonmukaisesti tutkimuksissa parempaa akateemista suoriutumista, itsehillintää, päättelykykyä ja empatiakykyä (Churchill & Clarke 2010, 45), sekä ovat yhteistyöhaluisempia sekä vertaisten että aikuisten kanssa (Rutter ym. 1998)
- Myös muun ”ympäristön kasvatustyyli” on tutkimuksissa havaittu merkitykselliseksi (ks. Heath 2009).

Kollektiivisen vastuun tarve!

Laaja tutkimusevidenssi

■ Esim.

- Auktoriteettiin perustuva vanhemmuus on yhteydessä nuorten (9-14 vuotiaiden) parempaan kognitiiviseen kehitykseen, kontrolliin ja akateemiseen suoriutumiseen (Sosic-Vasic ym. 2017)
- Steinberg ym. (1989) mukaan auktoriteettiin perustuva vanhemmuus paransi 10-16-vuotiaiden psykososiaalista kehitystä, akateemista koulusuoriutumista, ja positiivisempaan orientaation työtä kohtaan (otoskoko 120).
- Kawabatan ym. (2011) meta-analyysissä auktoriteettiin perustuva positiivinen vanhemmuus oli yhteydessä vähentyneeseen relationaaliseen aggressiivisuuteen lapsilla ja nuorilla (mukana 48 tutkimusta, ja lasten ja nuorten otoskoko 28 097).
- Hoeven ym. (2009) meta-analyysissä todettiin, että vanhempien valvonta (esim. käyttäytymisen kontrollointi) oli negatiivisesti yhteydessä nuorten rikolliseen käyttäytymiseen; myös isien roolia heidän pojilleen antamansa tuen muodossa korostettiin tärkeänä rikollisuutta ehkäisevänä tekijänä.

Muita huomioita kasvatustyyleistä

- Epäjohtonmukainen vanhemmuus (esim. missä isän ja äidin kasvatustyyli on ristiriidassa keskenään tai vaihtelevat ajallisesti) on todettu aiheuttavan perhekonfliktien lisäksi lasten ja nuorten huonompaa itsetuntoa, itsehillintää ja akateemista suoriutumista. (esim. Patterson ym. 1989; Feinstein ym. 2008)
- Myös läheisen isyyden (isä-lapsi-suhde) ja isän roolimallia on painotettu lapsen eheän kehityksen kannalta (esim. Dermott 2008; Komisar 2017)

Ylisuojeleva/holhoava vanhemmuus

- Ylisuojeleva vanhemmuus on nähty yhteydessä nuorilla tavattaviin huonompaan motivoitumiseen ja erilaisiin psyykkisiin häiriöihin (Waylen & Stewart-Brown 2008)
- Kärsimys onkin nähty välttämättömäksi lapsen/nuoren kasvulle ja kehitykselle, koska elämään kuuluu väistämättä kipua ja epämukavuutta (esim. Puolimatka 2004, 298-299)
- Vanhemmuus ohjaavana ja rakastavana auktoriteettina (Puolimatka 2010, 248–249; Wolterstorff 2002, 218)

Curling-vanhemmuus

- Tasoitetaan ja harjataan lasten elo mahdollisimman sileäksi ja varmistetaan lapsuuden turvallisuus, helppous ja onni.
- Esteiden, ongelmien ja vastoinkäymisten poistamista
- Tämä voi kuitenkin johtaa lapsen avuttomuuteen tulla toimeen omillaan

(Hougaard 2005)

Liian helppo lapsuus/nuoruus ongelmana?

- Hämärtääkö liiallinen hyvinvointi lasten/nuorten tarpeiden ja halujen välisen eron ymmärtämistä?
- Ovatko lapset ja nuoret muuttumassa passiivisemmiksi ja aloituskyvyttömimmiksi?

(Sasse 2017)

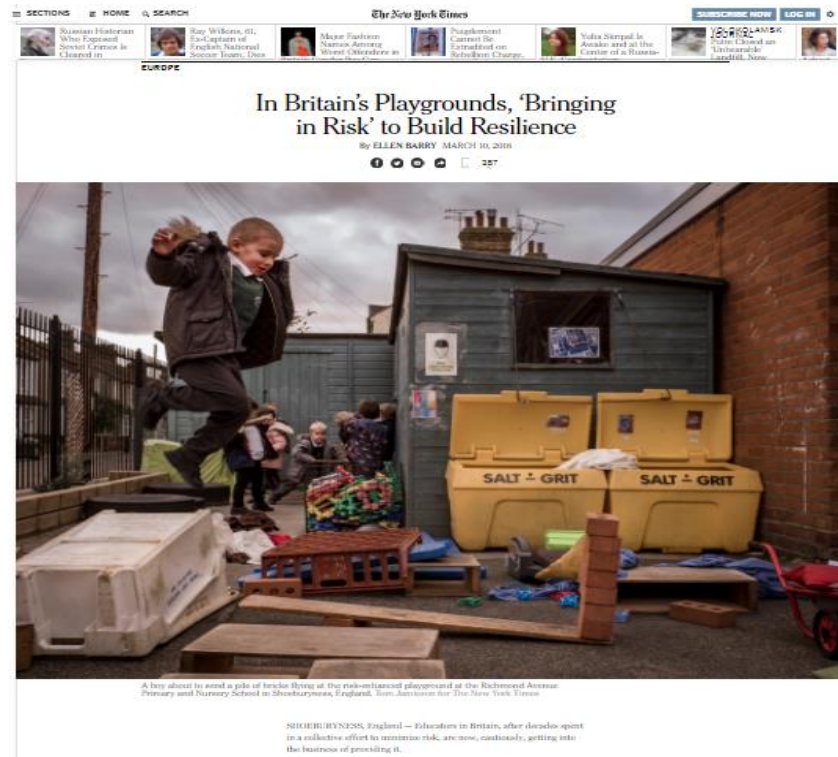
Vapaa leikki/vapaa tila esimerkkinä

Vrt. heutagogia

- Vapaan leikin väheneminen on yhdistetty erilaisten psykopatologioiden lisääntymiseen lapsilla ja nuorilla (esim. Gray 2011)
- Lasten ja nuorten koetun hallinnan kokemus näyttää vähentyneen viime vuosikymmeninä (esim. Twenge ym. 2004).
- Em. yhteydessä ahdistuneisuuden, masennuksen, avuttomuuden, itsekkyyn ja jopa itsemurhien lisääntymiseen (Gray 2011)
- Lapsille ja nuorille tarjottu vapaus kuitenkin merkityksellinen ainoastaan huolta pitävän ja välittävän vanhemmuuden kontekstissa (Karmakar 2016)
 - Lapselle autonomian tarjoaminen tärkeä ahdistuneisuuden ehkäisemisessä (McLeod ym. 2007)
- Yhteys ruutuajan lisääntymiseen?
- Oma-aloitteisuuden väheneminen lapsilla/nuorilla? (esim. Sasse 2017)
- Tarjoammeko lapsille/nuorille riittävästi myös omaehtoista tilaa toimia/leikkiä/luoda?

New York Times (Ellen Barry) (March 10th 2018)

URL: <https://www.nytimes.com/2018/03/10/world/europe/britain-playgrounds-risk.html>

Riittämätön vanhemmuus

- Vanhemmilla ei ole riittävästi aikaa.
(vrt. Lewis 2007, ks. myös Hansen & Joshi 2008; Ghate ym. 2003)
- Vanhempien ja lasten vähentynyt yhteinen aika on tulkittu johtavan vähentyneeseen kasvatuskontrolliin, vanhemman auktoriteettiin ja lapselle/nuorelle asetettuihin rajoihin, joka puolestaan voi johtaa käyttäytymisongelmiin esim. kouluissa.
(esim. Pulkkinen 1994, 36-37)

Nuorten itsensä kannalta kaikki edellä kuvatut tilanteet saattavat vaikeuttaa aikuistumista ja kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan. Osalla nuorista on vaara jäädä kokonaan koulutuksen ulkopuolelle ja syrjäytyä sitä kautta myöhemmin myös työelämästä. Keskeyttämisvaara on suurin nuorilla, joilla on heikko sosiaalinen tausta tai heikko koulumotivaatio ja jotka eivät ehkä saa koulunkäyntiinsä perheen tukea.

Nivelvaiheen ongelmat näkyvät myös toisen asteen koulutuksessa. Lukuvuonna 2007–2008 toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeytti 10,5 % opiskelijoista eli noin 12 000 opiskelijaa, joista arviolta puolet (noin 6 000 nuorta) pian koulutuksen aloittamisen jälkeen. Lukiossa vastaavasti keskeyttä-

(Opetusministeriö 2009)

- Altistaa sosiaaliselle syrjäytymiselle (esim. European Parliament 2007)

Psykologi ja psykoterapeutti Risto Lappeteläinen YLElle (URL: <https://yle.fi/uutiset/3-8640001>)

Psykologi: Lasten oireet kielivät usein kiireisistä vanhemmista ja kasvatuksen ulkoistamisesta

Moni kiireinen vanhempi pitää yllä mielikuvaa, että noudattamalla oppaiden neuvoja ja kehittämällä lapselle paljon harrastuksia ei lasten kasvatus ole konsti eikä mikään. Lasten kanssa työskentelevä psykoterapeutti tyrmää ajatuksen.

Ilmiöt 2.2.2016 klo 09:12 | päivitetty 11.2.2016 klo 06:50

Mistä on kyse?

- Vanhemmuus kärsii aikuisten kiireestä ja ulkokohtaisesta läsnäolosta, sanoo psykologi Risto Lappeteläinen.
- Lapsen näkökulmasta myös opettaja voi olla joskus liian kiireinen.
- Lappeteläisen mukaan osa tarkkavaisuushäiriöistä johtuu vanhemmuuden puutteista.
- Osa vanhemmista pyrkii ratkomaan kiirettä kehittämällä lapsen päivien täytteeksi harrastuksia.

Yhteiskunta ja vanhemmuus törmäyskurssilla?

- Yhteiskunnan ajama voiton tuottaminen ja lisääntynyt individualistinen kulttuuri murentaa jalkoihinsa perinteiset perhearvot -> epätietoisuus toimivista vanhemmuuden tavoista

(esim. Ehrensaft 1997, 5-7, Poikolainen 2002, 132)

- Vanhempien ja lasten vähentynyt yhteinen aika on tulkittu johtavan vähentyneeseen kasvatuskontrolliin, vanhemman auktoriteettiin ja lapselle/nuorelle asetettuihin rajoihin, joka puolestaan voi johtaa käyttäytymisongelmiin esim. kouluissa.

(esim. Pulkkinen 1994, 36-37)

Kasvattajien oman esimerkin tärkeys (tätä ei voi liiaksi korostaa)

- Lapsi/nuori oppii parhaiten havainnoimalla.
- Havainnointi ei ole passiivista, vaan aktiivista toimintaa
- Edellyttää oppijan osalta mukanaoloa ja sitoutumista havainnoitavaan kohteeseen
 - Tärkeää identifioituminen havainnon kohteena olevan henkilön kanssa.

(Gaskins & Paradise 2010)

- Esimerkin kautta oppiminen pätee käytännön taitojen lisäksi myös prososiaalisen käyttäytymisen ja arvojen oppimiseen. (esim. Popenoe 1998).

"Practise what You preach!"

Kyläyhteisöt esimerkkinä

- Toisaalta...
- Modernisaation myötä aikuisten omaamia taitoja ei enää arvosteta tai pidetä merkityksellisinä tulevien sukupolvien silmissä (esim. Friedl 1997, 4).
- Tämän on nähty johtavan aikuisten aseman heikkenemiseen nuorten osalta (esim. Goody 1989, 239).
- Näemmekö jotakin samankaltaista omassa yhteiskunnassamme?

Rites of passage - siirtymäriitit

- Puuttuuko ajastamme merkittävät siirtymäriitit lapsuudesta/nuoruudesta vastuullisen vanhemman rooliin?
- Aiemmat kulttuurit vs. nykyisyys
- Esim. uskonnolliset yhteisöt: esim. kristinuskon konfirmaatio, juutalaisissa yhteisöissä *bar* ja *bat mitzvah*, *Quinceanera*, *Rumspringa* jne.
- Armeijan erikoisjoukkojen initiaatioriitit
- JOPOLla esim. työharjoitteluista saatava kokemus ja mahdolliset ”sertifikaatit” (esim. hygieniapassi, ensiapukortti, työturvallisuuskortti)

Monilukutaito/medialukutaito

Informaation tulva ongelmana(?)

- Pystytäänkö (tai osataanko) vanhempina/opettajina/kasvattajina rajoittamaan digitaalisen tiedon määrää?
- Informaatio-misinformaatio-disinformaatio
- Vosoughin ym. (2018) mukaan valheellinen tieto leviää verkossa huomattavasti nopeammin kuin paikkansapitävä tieto

- Oma ratkaisuehdotukseni:
Kriittisen ajattelun ja
syvän lukemisen opettaminen

“

**“It took the truth
about six times as
long as falsehood to
reach 1,500 people.”**

(<https://www.nbcnews.com/health/health-news/fake-news-lies-spread-faster-social-media-truth-does-n854896>)

Digitalisaatio ja kognitio (kriittinen tulokulma)

- Runsaan käyttöasteen median monikäyttö heikentää sekä työmuistia että pitkäkestoista muistia, ja lisäksi on yhteydessä (korrelaatio) huomiokyvyn impulsiivisuuteen (Uncapher ym. 2016)
- Suuri median monikäytön aste korreloi Cainin ym. (2016) tutkimuksessa huonomman akateemisen suoriutumisen kanssa matematiikassa ja englanninkielessä. Lisäksi se oli itseraportoidusti yhteydessä lisääntyneeseen impulsiivisuuteen.
- Wilmerin ja Cheinin (2016) tutkimuksessa löydettiin **merkittävä korrelaatio** (mobiili)teknologian käytön ja intertemporaalisen preferenssin välillä (esim. **suurempi mobiiliteknologian käyttö ennustaa heikompaa kykyä odottaa tyydytystä tai palkkiota**). Tutkimuksessa teetetyt kovariaattianalyysit osoittivat, että suurempi itseraportoitu e-laitteiden käyttöaste on yhteydessä impulssikontrollin puutteeseen.

Teknologia ja mukavuudenhalu

- ”Käytämmekö me teknologiaa vai käyttääkö teknologia meitä?” (Wu 2018)
- ”Aikamme mukavuudenhulun kultti ei kykene ymmärtämään, että vaikeudet ovat perustava osa inhimillistä kokemusta. Mukavuudenhallussa on kyse ainoastaan päämäärästä ei matkasta.” (Wu 2018)
- Tällainen kulttuuri ei ainakaan edistä kärsivällisyyttä ja epämukavuudensietokykyä.

Peter Pan -ilmiö

- Elämme ajassa, jossa nuoret haluavat pysyä pysyvästi nuorina, eivätkä koskaan ottaa harteilleen aikuisen vastuuta (Kiley 1984).

Arvokasvatus

- Arvokasvatus on välttämätön osa kasvatuksen kokonaisuutta, jopa sen kivijalka.
 - TÄHÄN TARVITAAN AIKAA (esim. Popenoe 1998)
 - Työelämän/työajan uudelleen organisoiminen perheen ja lasten hyvinvoinnin edistämiseksi (Popenoe 1998)
 - Työstä tulee koti ja kodista tulee työ (Hochschild 1997)

”Children are not a distraction from more important work. They are the most important work.” (Dr. John Trainer:
[URL:<http://www.cslewis.org/aboutus/faq/quotes-misattributed/>](http://www.cslewis.org/aboutus/faq/quotes-misattributed/))

Yleisökysymys

- Mitkä ovat juuri Sinulle niitä luovuttamattomia ja perustavia arvoja, joista et voisi luopua?

Miksi arvokasvatusta?

- **Ihminen on perimmältään arvo-olento**
- **Arvot ovat keskeinen osa yksilön maailmankatsomusta**
- Arvokasvatuksen merkitys korostuu moniarvoistuvammassa yhteiskunnassa. (Strike 2008, 117-119).
- Arvotietoisuus tärkeä kehitettävä valmius, joka rakentaa persoonaa ja vaikuttaa käyttäytymiseen. (Puolimatka 2004, 74)
- Individualistinen 'fiilis-kulttuuri' johtaa monesti elämän- ja itsehallinnan ongelmiin (Launonen 2002).
- Meillä ei ole yhteiskunnan resurssien näkökulmasta varaa vääristä arvovalinnoista seuraaviin psykososiaalisten ongelmien hoitamiseen (Launonen 2002).

Arvokasvatuksesta vielä

- Arvoajattelun historiallinen muutos ja arvorelativismin nousu (esim. Launonen 2002)
- Arvokasvatus on tärkeää maailmankatsomuksen luomiseksi, jonka varassa kaikki toimimme – joko tiedostamatta tai tiedostetusti
- Esim. Charles Taylorin mukaan katsomme ja tulkitsemme maailmaa ”väistämättömien viitekehyksien” (engl. *inescapable frameworks*) läpi, jotka muokkaavat ymmärrystämme kaikesta (Taylor 1989, 3-24)
- **Kasvatus on aina kasvatusta johonkin päämäärään, joka on itsessään arvo – siten kasvatus on välttämättä arvojen läpäisemää toimintaa.**

Korrelatiivien periaate

- Ns. korrelatiivien periaatteen mukaisesti jokaiselle oikeudelle on olemassa sitä korreloiva velvollisuus, ja jokaiselle velvollisuudelle sitä korreloiva oikeus. (Wolterstorff 2008; Hohfeld 1920; ks. myös Matikainen 2017)
- On siis olemassa seurauksia, tai ainakin pitäisi olla....

Jälki-istunto -esimerkki

- Kulttuuri ja yhteiskunta, jossa ei ole (juurikaan) seurauksia.
 - Esim. jälki-istuntojen ”vapaaehtoisuus”
 - ”Jos oppilas sanoo, että ”ei kiinnosta, enkä tule”, ja jos vanhemmat tukevat asiassa lasta, niin koulu on voimaton. Siitä ei seuraa yhtään mitään. Jälki-istuntoja voi olla piikissä vaikka 200 tuntia, Luukkainen hämmästelee.”

(Lauri Nurmi, Turun Sanomat 28.11.2016; URL:
<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/3009392/Lainsaadannossa+uskomaton+porsaan+reika+Royhkea+oppilas+voi+kieltaytya+jalkiistunnosta++koulu+voimaton>)

Jokaisen arvo

- ”Älä koskaan kohtele mitään [ihminen, eläin, asia, esine jne.] tämän arvoonsa nähden ala-arvoisesti.” (Wolterstorff 2008, 370)
- Jokaisella ihmisellä on luonnostaan ihmisarvo
- Tämän lisäksi meillä on ”arvonantoja” esim. aseman, meriittien, kykyjen jne. perusteella. (Wolterstorff 2008; Matikainen 2017)
- Seuraako tästä myös luontainen hierarkia ja auktoriteetti?

Lukutaidon ja kriittisen ajattelun kehittäminen

- Oma ”persoonallinen” lukulista (Sasse 2017)
- Kollektiivinen lukulista – esim. yhteinen lukemisto, joka fasilitoi erilaisiin tulkintoihin ja argumentteihin, sekä sivistyneeseen väittelytaitoon (Sasse 2017)
- ”60 kirjan hylly” (Sasse 2017)

”Musta tuntuu” vs. ”Ajattelen, että”

- Tunneperäisyys on korvannut kriittisen ajattelun

Vaikuttimet (nyky)nuoriin – mikä on muuttunut?

- Enemmän lääkitystä (psykykkiset ja käytöksen häiriöt, myös väärinkäytöt)
- Enemmän ruutuaikaa
- Enemmän pornoa
- Vertais- ja populaarikulttuuri, joka tarjoaa aiempaa enemmän väkivaltaa ja materialistisia arvoja
- Enemmän vanhempien eroja
- Isyyden lisääntyvä puute
- Kotoa muuton viivästymisen
- Vähemmän avioliittoja
- Aikuisten vähentynyt aika kasvatukselle -> kasvatusvastuun ulkoistaminen
- Vähemmän uskonnollista osallistumista
- Kansalaisuuden ajatuksen katoaminen
- Intellektuaalinen haurastuminen
- (Liiaksi) pehmentynyt vanhemmuus

(Lista mukailtu: Sasse 2017, 37-48 ja Popenoe 1998)

Mitä konkreettisia ideoita voisi suositella?

- **Pyri vapauttamaan nuori vertaiskulttuurin otteesta**
 - Altista elämän todellisuuksille, epäonnistumisille, vastuunottamiselle, sukupolvien välisen tiedon omaksumiselle
- **Opeta kovan työnteon etiikka**
 - Älä ole ”curling-vanhempi”, vaan altista nuori ongelmanratkaisulle, työnteon vaatimuksille, kärsimykselle, jotka valmistavat nuorta todellista elämää varten
- **Opeta nuorta vastustamaan konsumerismia**
 - Kulutus, ostaminen, asioiden haaliminen ei tee onnelliseksi; merkittävä ja tuottelias toisia palveleva työ edistää onnellisuutta ja hyvinvointia. (vrt. Bennett 2005)
- **Opeta nuorelle tarpeen ja halun – välttämättömän ja ei-välttämättömän – välinen ero**
- **Opeta todellinen syvä lukutaito ja kriittinen, reflektiivinen ajattelukyky**

(Mukailtu: Sasse 2017)

Some takeaways

- Tarvitsemme vahvoja ja vastuullisia aikuisia -> kasvatusauktoriteetti kunniaan.
- Ensisijainen kasvatusvastuu palautettava perheille/vanhemmille; koulu vain tukee.
- Tarvitsemme kipeästi arvokasvatusta sekä reflektiivisen ja kriittisen luku- ja ajattelukyvyn opettamista tuleville sukupolville.
- JOPO-mallissa paljon hyvää: HOPin laatiminen, kodin sitouttaminen, yhteisöllisyys, yhteiskuntaan sosiaalistamisen painotus moninaisesti jne.
- Jatkakaamme hyvää työtä ja kehityskeskusteluja!

Lähteet

- Alatalo, A. (2014). Kenen on kasvatusvastuu – päiväkodin vai kodin? <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/09/29/kenen-kasvatusvastuu-paivakodin-vai-kodin>
- Arjo, D. (2016). *Paradoxes of Liberalism and Parental Authority*. Lanham: Lexington Books.
- Augustinus, A. (1997). "On marriage and concupiscence". In P. Schaff (Ed.) *Nicene and Post-Nicene Fathers First Series, Volume 5*. Translated by P. Holmes, R. E. Wallis, & B. B. Warfield (pp. 673-773). Retrieved from: http://www.briarchasechurch.org/V6A-E/ECF_1_05.PDF
- Bennett, A. (2005). *Culture and everyday life*. London: Sage.
- Bertram, C., "Jean Jacques Rousseau", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2017 Edition), Edward N. Zalta (Ed.), URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/rousseau/>
- Cain, M. S., Leonard, J. A., Gabrieli, J. D. E., & Finn, A. S. (2016). Media multitasking in adolescence. *Psychological Bulletin & Review*, 23(6), 1932–1941. DOI 10.3758/s13423-016-1036-3
- Churchill, H., & Clarke, K. (2010). Investing in Parenting Education: A Critical Review of Policy and Provision in England. *Social Policy and Society*, 9(1), 39-53. doi:10.1017/S1474746409990182
- Deneen, P. J. (2018). *Why Liberalism Failed*. Yale: Yale University Press.
- Dermott, E. (2008). *Intimate fatherhood: A sociological analysis*. Abingdon: Routledge.
- Dewey, J. (2004). *Democracy and education*. Mineola, New York: Dover Publications, INC.
- Diggins, J. P. (1994). *The Promise of Pragmatism: Modernism and the Crisis of Knowledge and Authority*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ehrensaft, D. (1997). *Spoiling Childhood: how well-meaning parents are giving children too much – but not what they need*. New York: Guilford Publications.
- Esolen, A. (2008). *The politically incorrect guide to western civilization*. Washington, DC: Regnery Publishing INC.
- European Parliament (2007). *Children without parental care or at risk of losing it . European Parliament recommendations, background paper*. Saatavilla URL: <http://www.europarl.europa.eu/hearings/20070417/libe/sos_children_en.pdf>
- Feinstein, L., Duckworth, K. and Sabates, R. (2008), *Education and the Family: Passing Success across the Generations*, London: Routledge.
- Friedl, E. (1997). *Children of Deh Koh: Young Life in an Iranian Village*. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press.
- Gaskins, S. & Paradise, R. (2010). Learning through observation in life. In D. F. Lancy, J. Bock, & S. Gaskins (Eds.) *The anthropology of learning in childhood* (pp. 63-85). Lanham, MD: Altamira Press.
- Ghate, D., Hazel, N., Creighton, S., Finch, S. and Field, J. (2003), *The National Survey of Parents, Children and Discipline in Britain*, London: Policy Research Bureau.
- Goody, E. (1989). "Learning, apprenticeship, and the division of labor." In M. Coy (Ed.) *Apprenticeship: from theory to method and back again* (pp. 233-256). Albany: SUNY Press.
- Gray, P. (2011). The decline of play and the rise of psychopathology in children and adolescents. *American Journal of Play*, 3(4), 443-463. Retrieved from <http://www.journalofplay.org/sites/www.journalofplay.org/files/pdf-articles/3-4-article-gray-decline-of-play.pdf>
- Gray, P. (2016) The culture of childhood: we've almost destroyed it. URL:< <https://www.psychologytoday.com/us/blog/freedom-learn/201610/the-culture-childhood-we-ve-almost-destroyed-it>>
- Gutek, G. L. (2012). An historical introduction to American education. Long Grove, IL.: Waveland Press.
- Hansen, K. and Joshi, H. (Eds.) (2008), *Millennium Cohort Study, Third Survey: A User's Guide to Initial Findings*, London: Centre for Longitudinal Studies.
- Harðarson, A. (2018) The teacher is a learner: Dewey on aims in education. *Educational Philosophy and Theory*, 50(5), 538-547. DOI: 10.1080/00131857.2017.1395735
- Havighurst, R. J. & Taba, H. (1949) *Adolescent Character and Personality*. New York, NY: John Wiley & Sons.
- Heath, P. (2009), *Parent–Child Relations: Context, Research and Application* (2nd ed.), New Jersey: Pearson.
- Hoeve, M., Dubas, J. S., Eichelsheim, V. I. et al. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(6), 749-775. <https://doi.org/10.1007/s10802-009-9310-8>
- Hougaard, B. (2005). *Curling-vanhemmat ja lapsityrannit: Järkevän kasvattajan käsikirja*. Käänt. V. Vainikainen. Helsinki: WSOY.
- Hämäläinen, J. (2017). Kenellä on oikeus kasvattaa? Kenellä velvollisuus?. *Sosiaalipedagoginen Aikakauskirja*, 18, 163-167. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/68947>
- Hurn, C. (1985). Changes in authority relationships in schools: 1960-1980. *Research in Sociology of Education and Socialization*, 5, 31-57.

Lähteet

- Johnston, J. (2001). Authority, Social Change, and Education: A Response to Dewey's Critics. *Education and Culture*, 17(2), 1-10. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/42922453>
- Karmakar, R. (2016) Positive psychological capital and parenting styles among adolescents: Khasi and non-Khasi scenario. *Romanian Journal of Applied Psychology*, 18(2), 47-52. Saatavilla URL:<http://www.rjap.psihologietm.ro/Download/rjap182_4.pdf>
- Kawabata, Y., L. R. A., Alink, W.-L., Tseng, M. H., van Ijzendoorn, & N. R., Crick. Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and adolescents: A conceptual analysis and meta-analytic review. *Developmental Review* 31, 240-278.
- Kieselbach, T. (2003). Long-term Unemployment among Young People: The Risk of Social Exclusion. *American Journal of Community Psychology*, 12(1/2), 69–76.
- Kiley, D., Laine, A. & Laine, A. (1984). *Peter Pan-ilmio: Miehet jotka eivät aikuistu*. Porvoo ; Hki ; Juva: WSOY.
- Kilpinen, E., Kivinen, O. & Pihlström, S. (2008). *Pragmatismi filosofiassa ja yhteiskuntatieteissä*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Komisar, E. (2017). *Being There: Why Prioritizing Motherhood in the First Three Years Matters*. New York: TarcherPerigee.
- Kuittinen, A. (2017). Jari Sinkkonen: "Lapsi tarvitsee itseään vahvemmat vanhemmat" – kolme arkista neuvoa. Kodin kuvaletti 26.9.2017. Saatavilla URL:< <https://www.kodinkuvalehti.fi/artikkeli/voi-hyvin/psykologia/jari-sinkkonen-lapsi-tarvitsee-itseaan-vahvemmat-vanhemmat-kolme> > Viitattu 1.4.2018.
- Lamborn, S., Mounts, N., Steinberg, L., & Dornbusch, S. (1991). Patterns of Competence and Adjustment among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, 62(5), 1049-1065. doi:10.2307/1131151
- Launonen, L. (2002). Minä kasvattajana – arki, arvot ja media. Luentotiivistelmä Yhdessä elämään/Kasvatus tulevaisuuteen -seminaarissa Järvenpäässä 23.3.2002. Saatavilla URL: http://www.yhdessaelamaan.fi/?page_id=104 Viitattu 2.4.2018.
- Lewis, J. (2007), 'Teenagers and their parents: parental time and parenting style – what are the issues?', *The Political Quarterly*, 78(2), 292–300.
- Matikainen, P. (2017). Oikeudenmukaisuus sisästyntyisinä oikeuksina ja kasvatus oikeudenmukaisuuteen dialogisen pluralismin kontekstissa: näkökulmia ja tulkintoja Nicholas Wolterstorffin kokonaisfilosofiasta. Väitöskirja. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- McLeod, B. D., Wood, J. J., & Weisz J. R. (2007), Examining the association between parenting and childhood anxiety: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 27(2), 155-172, <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.09.002>
- Mikkola, J. (2016). Koulutus ja demokraattinen yhteiskunta – Opetussuunnitelma demokration ohjaamista ohjaavana tekijänä. Pro gradu. Tampereen yliopisto. Saatavilla: URL:<<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100311/GRADU-1481637372.pdf?sequence=1> > Viitattu 1.4.2018.
- Molnar, T. (1995). *Authority and its enemies*. New Brunswick (USA) and London (UK): Transaction Publishers.
- Novello, M. K. (1999) *Jean-Jacques Rousseau, Father of Government Schools*. British Education On-Line. BEI: British Education Index. Retrieved from: <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/000001089.htm>
- Ojanen, M. (2014). *Positiivinen psykologia* (2. uud. p.). Helsinki: Edita.
- Opetusministeriö (2009). (Ulla Nurminen & Najat Oaukrim-Soivio). Opetusministeriön julkaisuja 2009: 26. Opetusministeriö. *Joustava perusopetus: JOPO-toiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen*
- Osefo, W. (2017). Disrupting the narrative: parent engagement and urban families. *The Journal of School & Society* 4(1), 63-71.
- Pace, J. L., & Hemmings, A. (2007). Understanding authority in classrooms: A review of theory, ideology, and research. *Review of Educational Research*, 77(1), 4-27. Retrieved from <https://search-proquest-com.ezproxy.jyu.fi/docview/214123822?accountid=11774>
- Patterson, G. R., DeBaryshe, B. D. and Ramsey, E. (1989), 'A developmental perspective on anti-social behaviour', *American Psychologist*, 44, 2, 329–35.
- Poikolainen, J. (2002). Kasvatustietoisuuden ulottuvuuksia - vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Helsinki: Yliopistopaino. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 182. Väitöskirja. URL:<<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/kasva/vk/poikolainen/kasvatus.pdf>>
- Popenoe, D. (1998) We Are What We See: The Family Conditions for Modeling Values for Children. Paper presented at the Parenthood in America Conference (Madison, WI, April 19-21, 1998). Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED423061.pdf> Viitattu 1.4.2018.
- Pulkkinen, L. (1994). Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa J. Virkki (toim.) *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin* (pp. 26–45). Helsinki: WSOY.
- Puolimatka, T. (2004). *Kasvatus, arvot ja tunteet*. Helsinki: Tammi.
- Puolimatka, T. 2010. *Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat: minuuden rakentamisen filosofia*. Ryttylä: Suunta-kirjat.
- Rosenow, E. (1993), Plato, Dewey, and the Problem of the Teacher's Authority. *Journal of Philosophy of Education*, 27(2): 209-220. doi:[10.1111/j.1467-9752.1993.tb00656.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-9752.1993.tb00656.x)
- Rutter, M., Giller, H. and Hagell, A. (1998), *Antisocial Behaviour by Young People*, Cambridge: Cambridge University Press.

Lähteet

- Sasse, B. (2017). *The Vanishing American Adult: Our coming-of-age crisis – and how to rebuild a culture of self-reliance*. New York: St. Martin's Press.
- Simpson, D. J. & Stack, S. F. (2010). *Teachers, leaders, and schools: Essays by John Dewey*. Carbondale, Ill.: Southern Illinois University Press.
- Sipilä, J. & Österbacka, E. (2013) *Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. Helsinki.
- Sosic-Vasic, Z., Kröner, J., Schneider, S., Vasic, N., Spitzer, M., & Streb, J. (2017). The Association between Parenting Behavior and Executive Functioning in Children and Young Adolescents. *Frontiers in Psychology* 8: 472. DOI: [10.3389/fpsyg.2017.00472](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00472)
- Steinberg, L., Elmen, J., & Mounts, N. (1989). Authoritative Parenting, Psychosocial Maturity, and Academic Success among Adolescents. *Child Development*, 60(6), 1424-1436. doi:10.2307/1130932
- Strike, K. A. (2008). School, Community and Moral Education. In L. Nucci & D. Narvaez (Eds.) *Handbook of Moral and Character Education* (pp. 117-133). New York: Routledge.
- Taylor, C. (1989). *Sources of the Self: The making of the modern identity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Twenge, J. M., Zhang, L., & Im, C. (2004). "It's Beyond My Control: A CrossTemporal Meta-Analysis of Increasing Externality in Locus of Control, 1960–2002. *Personality and Social Psychology Review* 8, 308–19.
- Uncapher, M. R., Thieu, M. K., & Wagner, A. D. (2016). Media multitasking and memory: differences in working memory and long-term memory. *Psychological Bulletin & Review*, 23(2), 483–490. DOI 10.3758/s13423-015-0907-3
- Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359 Iss. 6380, 1146-1151. DOI: 10.1126/science.aap9559
- Värri, V. (2002). *Hyvä kasvatus - kasvatus hyvään: Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu esityisest vanhemmuuden näkökulmasta* (4. p.). [Tampere]: Tampere University Press.
- Warde, W. F. (1960). John Dewey's Theories of Education. *International Socialist Review*, 21(1). Retrieved from: <https://www.marxists.org/archive/novack/works/1960/x03.htm>
- Waylen, A. and Stewart-Brown, S. (2008), *Diversity, Complexity and Change in Parenting*, York: Joseph Rowntree Foundation.
- Wilmer, H. H. & Chein, J. M. (2016). Mobile technology habits: patterns of association among device usage, intertemporal preference, impulse control, and reward sensitivity. *Psychological Bulletin & Review*, 23(5), 1607–1614. DOI 10.3758/s13423-016-1011-z
- Wolterstoff, N. 2002. *Educating for life: reflections on Christian teaching and learning*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic.
- Wolterstorff, N. (2008). *Justice: Rights and wrongs*. Princeton: Princeton University Press.
- Wu, T. (2018). The Tyranny of Convenience. *The New York Times*. 16 February 2018. Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2018/02/16/opinion/sunday/tyranny-convenience.html>

